

Nagy Ferenc és Rajk László sajtórendészeti vitája 1946-ban

Adalékok Rajk László belügyminiszteri működéséhez

SZ. NAGY GÁBOR*

Jelen tanulmányomban egy, részleteiben ismeretlen, ugyanakkor a korszak sajtópolitikáját döntő módon meghatározó, több hónapon át tartó levelezést mutatok be. A levelezés az akkori miniszterelnök (Nagy Ferenc) és belügyminiszter (Rajk László) között zajlott le, több fordulóban, 1946 májusától egészen augusztus végéig.

1. Bevezetés

1946 tavaszán a koalíciós kormányzás egyik legmélyebb válságát élte meg. Az 1945. novemberi választások után a Független Kisgazdapárt akár egyedül is alakíthatott volna kormányt, azonban a Vorosilov, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke akaratából egyedül ezt nem tehetette meg, így a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front többi pártjának (Magyar Kommunista Párt, Szociáldemokrata Párt, Nemzeti Parasztpárt) a bevonásával volt kénytelen koalíciós kormányt alakítani. Ennek eredményeképpen a koalíció többi pártjának is miniszteri posztokat kellett adnia. A legnagyobb harc a belügyminisztériumi székért folyt, amelyet végül (nem kis részben a Szövetséges Ellenőrző Bizottság vezetőjének, Kliment Vorosilov marsallnak az aktív közreműködésével) a kommunista párti Nagy Imre foglalhatott el.¹ Hogy a paritás elve ne sérüljön, létrehozták a Tájékoztatásügyi Minisztériumot, amelynek vezetője a kisgazda Balla Antal lett. 1945. november 15-én a kisgazdapárti Tildy Zoltán vezetésével megalakult a koalíciós kormány, amelyben a kisgazdák és a többi koalíciós párt egyformán osztozott a 18 miniszteri bársonyszék között.

1946. február 1-jén Tildy Zoltánt köztársasági elnöknek nevezték ki, így a miniszterelnöki posztot a szintén kisgazdapárti Nagy Ferenc vette át, aki kinevezéséig a Nemzetgyűlés elnöke volt. A Nagy Ferenc-kormány 1946. február 4-én állt fel, azonban a miniszteri posztok elosztása változatlan maradt. Egy hónappal később, március 20-án Nagy Imrét Rajk László váltotta

* Könyvtáros-levéltáros, főosztályvezető-helyettes, Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. E-mail: nagy.gabor@mnl.gov.hu. A tanulmány a *Politikai sajtó és a hatalom viszonya a koalíciós időszakban (1945–1948)* című kézirat egyik fejezete. A kézirat elkészítését a Nemzeti Kulturális Alap Szépirodalom és Ismeretterjesztés Kollégiuma támogatta.

¹ GYARMATI György: *A Rákosi-korszak. Rendszerváltó fordulatok évtizede Magyarországon, 1945–1956*. Budapest, ÁBTL-Rubicon, 2011. 65–69.

a belügyminisztérium élén, és néhány nappal később megindult a Magyar Kommunista Párt vezetésével a Független Kisgazdapárt elleni átfogó támadás.

A nyitányt Rákosi Mátyás mecsekaljai beszéde és a *Szabad Nép* „Tiszta vizet a pohárba!” című írása jelentette március 3-án. Ebben arra szólították fel a kisgazda pártot, hogy a koalíció fenntartása érdekében zárják ki a párt jobboldali szárnyát. Ha ez nem történik meg, akkor a baloldali pártok elhagyják a koalíciót. Hogy ennek a kijelentésüknek súlyt adjanak, március 5-én a kommunista párt a szociáldemokratákkal és a Nemzeti Parasztpárttal közösen létrehozta a Baloldali Blokkot.² A Független Kisgazdapárt végleg magára maradt a hatalomért folytatott harcban.

Ekkor a sajtóért zajló küzdelem is új szakaszba lépett. Ahogy láttuk, eddig a lapok betiltása (ami nem más, mint a lapengedély ideiglenes vagy végleges visszavonása) nem volt mindennapos. Egészen 1946 márciusáig a lapbetiltásokat nem használták politikai fegyverként, Erdei Ferenc és Nagy Imre belügyministersége alatt csak elvétve került erre sor.³ Rajk László ministersége ebben is új helyzetet teremtett. A Belügyminisztérium Sajtórendészeti Osztályának 1946. augusztus 13-án kelt jelentése⁴ szerint 1946 első hét hónapjában 27 esetben tiltottak be hosszabb-rövidebb időre sajtóterméket, ezen betiltások legnagyobb része (18) Rajk László első félévére esik. A betiltásokat négy csoportba sorolta a Belügyminisztérium: a belső (demokratikus) rend, illetve belpolitikai érdekek megsértése; külpolitikai érdekek megsértése; bel- és külpolitikai érdekek együttes megsértése; gazdasági, közellátási érdekek megsértése. A betiltott lapok legnagyobb része a Független Kisgazdapárt lapja volt, és ezekre válaszul Nagy Ferenc is betiltatta a Magyar Kommunista Párt vicclapját, a *Ludas Matyit*.

A lapbetiltás (tulajdonképpen a lapengedélyek időszakos vagy végleges visszavonása) a cenzúra egyik válfaja. Eltérően az előzetes cenzúrától, a hatalom ezt utólagosan érvényesíti. Teszi ezt akkor, ha egy lapban olyan írás jelenik meg, amely ellentétben áll a szólásszabadsággal (felekezetek elleni izgatás, gyűlöletkeltés stb.). Ez egy egyszerű adminisztratív eljárás, nem politikai szempontok alapján mérlegel, hanem aszerint, hogy a megjelent közlemény belefér-e a szólásszabadság körébe. 1946 tavaszára ebből a Rajk László vezette Belügyminisztérium politikai kérdést csinált.

A Magyar Kommunista Párt és a Kisgazdapárt közötti versenyfutás a hatalomért a sajtó sem hagyta érintetlenül. Eddig a lapok szabadon írhattak bármilyen politikai témáról, retorziótól nem kellett tartaniuk. Ettől kezdve azonban a Belügyminisztérium a betiltással egy határt húzott meg. Ez a határ azonban teljesen önkényes volt, és elsősorban a kisgazdapárt vidéki sajtóját érintette. A kommunista párt fegyverként használta a kisgazdák ellen, így lett politikai ügy egy-egy írásból.

Amikor 1946. március 3-án a *Szabad Népb*en megjelent a már fentebb említett „Tiszta vizet a pohárba!” című írás, a Nagy Ferenc vezette kormánynak eszébe sem jutott, hogy rendészeti úton vegyen elégtételt a Magyar Kommunista Párt központi napilapján. Pedig tehet

² PALASIK Mária: *A jogállamiság megteremtésének kísérlete és kudarca Magyarországon, 1944–1947*. Budapest, Napvilág, 2000. 146–158. (Politikatörténeti füzetek, 17.)

³ Gondoljunk csak az első, nagyobb sajtócsatára a *Szabad Szó* papírellátása körül. Hiába fajult már-már személyeskedésig a vita, egyik lapot sem tiltották be.

⁴ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (továbbiakban MNL OL) XIX-I-10-4/1948 (34. d.)

volna, hiszen a miniszterelnöknek jogában állt lapokat betiltani. A Belügyminisztérium azonban nem volt ennyire engedékeny, és azonnal két hetes betiltást alkalmazott a *Debrecen* című lap ellen, amikor az március 6-ai számában a fentebb már említett *Szabad Népb*ben megjelent írásra válaszolva kifejtette, hogy „ha azt venné észre [a parasztság], hogy polgári meggyőződése ellen veszik elő a csákányt [a munkások], akkor kaszával, kapával szembe fog helyezkedni azzal”. Rajk a betiltást azzal indokolta, hogy a lap a magyar munkásság ellen lázította a parasztságot.⁵

Látható, hogy a belpolitikai válság nem kerülhette el a sajtópolitikát sem. Rajk László belügyminiszteri kinevezése és a Baloldali Blokk létrejötte után pár nappal koncentrált támadás indult a kisgazda sajtó ellen a Belügyminisztérium részéről is.

De nem Rajk volt az egyetlen, aki a sajtópolitika terén igyekezett a kisgazdapártot ellehetleníteni, vagy, ha másként nem megy, hát a Baloldali Blokk ultimátuma szerint eljárva, kettészakítani. Ez történt a kisgazdapárti *Kossuth Népe*vel is, amelyet a kommunisták úgy próbáltak a saját céljaikra felhasználni, hogy a lapot a kisgazdapárt baloldalához tartozó Gulácsy Györgynek és Katona Jenőnek próbálták meg átjatsani. Első lépésben a Tájékoztatásügyi Minisztérium politikai államtitkára, a kommunista párti Kállai Gyula 1946 április elején hivatalosan felszólította a lapot, hogy a lapengedélyét „azonnal szolgáltassa vissza”. Kállai egy pártközi értekezleten született határozatra⁶ hivatkozva kérte ezt. Felkai Ferenc, a lap szerkesztője azonban ahelyett, hogy ezt megtette volna, rögtön Balla Antal kisgazda tájékoztatásügyi miniszterhez fordult, akivel közölte, hogy ilyen határozat nincs és hogy Kállai jogtalanul járt el, így a lap engedélye továbbra is érvényes. Balla igazat adott Felkainak és erről egy hivatalos levél formájában tájékoztatta is a lapot. A kommunista párt ennek ellenére nem tett le a lapról, és ezek után Kállai Kővágó Józsefet, a főváros kisgazdapárti polgármesterét kérte, hogy a lapot szüntesse be. Azonban Kővágó ezt a kérelmet nem kapta meg, mert azt a polgármesteri hivatal egyből Sólyom Lászlónak, Budapest rendőrfőkapitányának küldte tovább, aki meg is jelent a *Kossuth Népe* szerkesztőségében, és felszólította a lapot, hogy a megjelenést azonnal szüntesse be. A lap ekkor ismét Ballához fordult, aki értesítette Sólyom Lászlót, hogy a betiltás érvénytelen és a tiltást azonnal fel is oldotta. Az ügy ennek ellenére sem zárult le, mert a lap irányítására kiszemelt két baloldali kisgazda (Gulácsy és Katona) Kállain keresztül Rákosi Mátyáshoz fordult, hogy a *Kossuth Népet* tiltassa be. Rákosi az azonnali betiltás helyet Tildyhez fordult, aki már hallott Ballától az ügyről. Tildy a lap mellett állt ki, „és állítólag kijelentette, hogy a laphoz nem szabad nyúlni”. Erről Balla értesítette Nagy Ferencet is, és követelte, hogy járjon el Kállaival szemben, valamint „informálta N. F.-et [Nagy Ferencet], hogy Katona Jenő illetve Gulácsy [!] zsebében Kállai által aláírt K.N. [*Kossuth Népe*] lapengedély van és hogy így akarták a Kisgazda-pártot kettészakítani”. Ekkor lépett be a Szociáldemokrata Párt, amely azon az állásponton volt, hogy a lapot Katonáéknak kell megkapniuk és Felkainak le kell mondania.⁷ A Magyar Kommunista Párt akciója végül eredménytelen lett, mert a *Kossuth Népe* szerkesztője Felkai maradt, míg Kállai májusban távozni kényszerült a Tájékoztatásügyi Minisztériumból.

⁵ Uo.

⁶ Az erről szóló határozatról semmi továbbit nem tudok.

⁷ Politikatörténet Intézet Levéltára (továbbiakban: PIL) 283.f. 10/373. ő.e.

2. Az első összeütközések

A *Vásárhelyi Független Újság* a március 28-ai számában Csordás Nagy Dezső „Szemben a faji gondolattal” című vezércikke „kifejti, hogy a más fajtájúak (a zsidókra gondol) ne vehessenek nagyobb részt az ország vezetésében, mint a magyar népből valók. »... deportáltak sem szöktek vissza, itt csak áldozatokról lehet szó, nem érdemekről.«” A lapot a „közlemény antiszemita és fasiszta hangulatkeltésre alkalmas volta miatt” Rajk újabb 14 napra betiltotta,⁸ mivel előzőleg már kapott egy kéthetes szilenciumot. Mikor ez Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter tudomására jutott, levelet írt Nagy Ferencnek, hogy próbálja Rajknál kieszközölni a *Vásárhelyi Független Újság* betiltásának felfüggesztését, ugyanis Balla véleménye szerint bár a betiltás jogos volt, azonban 28 nap helyett csak 3 napra kellett volna a terjesztését felfüggeszteni, és az a levél keltének időpontjában (1946. április 5.) ez már letelt. Nagy Ferenc Balla kérésének megfelelően április 11-én arra kérte Rajkot, hogy 3 napra mérsékelje a betiltást, azonban erre válaszul április 18-án Nagy egy rövid választ kap, miszerint „a lapbetiltás időtartamát egyedül a belügyminiszter illetékes megállapítani”.⁹

Két héttel később, április 30-án, előző napi feladással, két sürgöny érkezik Miskolcra Budapestre. Az egyiket Nagy Ferencnek, míg a másikat Balogh István miniszterelnökségi államtitkárnak címezték. A távirat feladója Pártay Tivadar, a *Miskolci Hírlap* szerkesztője. A távirat szövege rövid: „A *Miskolci Hírlap*ot két heti időtartamra a belügyminiszter betiltotta. Kérek sürgős intézkedést, hogy a lap megjelenhessék. Pártai.”¹⁰ A lapot Rajk Enyedy Andor április 21-ei vezércikke („Halálon át az élet felé”) miatt tiltotta be, mert az, véleménye szerint „antiszemita és fasiszta hangulatkeltésre alkalmas”. Az inkriminált rész így szólt: „Most itt vagyunk a magyar élet sírjánál magyar kész az elvét megtagadni. A politikai önzés pártokra marcangolja a nemzet szent testét. Itt még sok embernek drágább rongy élete, egyéni érdeke, mint a haza becsülete. A csoportbaverődött és tömegbe tömörült önzés foszt ki még most is nyomorbazuhant, koldusbotra juttatott embereket. Ami átkot jelentett a múltból a felekezeteskedés, azt kezdi jelenteni most a pártszempont és pártérdekek túltengése.”¹¹ Látható, hogy április végére a helyzet olyanyira elmérgesedett, hogy Nagy Ferencnek lépnie kellett.

3. A vita első fejezete (1946. április 30. – május 10.)¹²

Május 2-án Nagy Ferenc végül egy átiratot intézett Rajk Lászlóhoz, amelyben már benne foglaltatik a két politikus közötti nézetkülönbség. Nagy szerint ugyanis a lapok betiltása politikai kérdés, amely egyedül a mindenkori miniszterelnök hatáskörébe tartozik, és a belügyminiszter

⁸ MNL OL XIX-I-10-4/1948 (34. d.)

⁹ MNL OL XIX-A-1-j-V-3870/1946 (49. d.)

¹⁰ MNL OL XIX-A-1-j-V-4843/1946 (49. d.)

¹¹ MNL OL XIX-I-10-4/1948 (34. d.)

¹² A Nagy Ferenc és Rajk László között lezajlott vita jelzete: MNL OL XIX-a-1-j-3870-V-1946 (49. d.), ezeket külön nem jelölöm.

feladata mindössze a miniszterelnök ilyen irányú döntésének a végrehajtására korlátozódik. Azonban nem tagadja a belügyminiszter jogát a lapok megjelenésének hosszabb-rövidebb ideig történő korlátozásában, ha az kizárólag rendészeti ügyekben testesül meg, mint például a terjedelem és a megjelenés időszaka.¹³ Nagy az ilyen ügyekről csak utólagos tájékoztatást vár el Rajktól.

Rajk válasza nem is késett sokat. A május 10-én keltezett levélben Rajk kifejtette abbéli álláspontját, hogy a sajtóorgánumok betiltása minden esetben rendészeti, és nem politikai kérdés, és a belügyminiszter joga eldönteni, hogy „valamely szóban, vagy írásban megtett nyilatkozat sérti-e a magyar köztársaságot és az 1946. évi VII. tc.-kel védett demokráciát. Amennyiben az írásbeli közlemény időszaki lapban jelent meg, kötelessége a belügyminiszternek, hogy a cselekményhez mért időtartamra az időszaki lap megjelenését megakadályozza.” Jól látható tehát, hogy Rajk szerint olyan, hogy politikai kérdés, nem létezik, csakis rendészeti, valamint felhívta a miniszterelnök figyelmét arra, hogy 1945 előtt is a belügyminiszter hatáskörébe tartozott a lapok betiltásának a joga, még akkor is, ha Rajk nem igazán tartja helyesnek az 1945 előtti jogszabályokra való hivatkozást. Ennek ellenére Rajk külön kiemeli az 1939. évi II. tc. 151. §-ának (3) bekezdését, miszerint „A belügyminiszter belföldi időszaki lapnak megjelenését és terjesztését megtilthatja, ha a lap közleménye a hadviselés érdekét vagy az állam más fontos érdekét hátrányosan érinti.” Nagyot azonban nem sikerült meggyőznie.

3.1. Közjáték I. – A Miniszterelnökség Sajtóosztályának észrevételei a vitához (1946 májusa)

A május 10-ei Rajk-levél után egy, „Észrevételek a belügyminiszter 229.427/1946. BM sz. átiratára”¹⁴ című, belső felhasználásra szánt írás is keletkezett, amelyben a szerző¹⁵ a Rajk által idézett törvényeket és rendeleteket vette górcső alá, és lépésről lépésre cáfolta meg Rajk állításait. A belügyminiszter legfőbb érve az 5484/1914. ME rendelet, amely a belügyminisztert bízta meg a belföldi időszaki lapok megjelenésének és terjesztésének tiltásával, és mivel azóta sem született ellentétes törvényi intézkedés, ezért ez a törvény még mindig hatályos, és így Rajk szerint a belügy vezetőjének van felhatalmazása a lapbetiltásokra. A szerző szerint azonban az erre való hivatkozás csak annyit jelent, hogy Rajk nem olvasta el figyelmesen a törvény szövegét, mert az ugyanis csak annyit mond ki, hogy a belügyminiszter azon lapok megjelenését tilthatja be, amelyek veszélyeztetik az ország hadviselésének az érdekeit.

A másik hivatkozott törvényről, az 1939. évi II. tc.-ről a szerzőnek az volt a véleménye, hogy az egy tipikusan fasiszta törvény, amely a fasiszta rendszer alapjait szolgálta, de a Népbíróságok Országos Tanácsa mindenkor azon az állásponton volt, hogy az ilyen, és hasonló népelle-

¹³ A Miniszterelnökség Sajtóosztálya a lapengedélyek kiadásakor meghatározta az adott sajtótermék terjedelmét és megjelenésének időszakát (pl. napi, heti vagy havi lap).

¹⁴ Rajk László május 10-én kelt átirata.

¹⁵ Az „Észrevételek...” szerzője nagy valószínűséggel Balogh István miniszterelnöki államtitkár volt, de erre nincs bizonyíték, mivel az írás végén nem szerepel aláírás. Mivel a szerző nem tudható, ezért mint „szerző”-re fogok hivatkozni rá.

nes és fasiszta törvényt hatályon kívül helyeztettek kell tekinteni. Azonban maga a törvény sem fogható fel úgy, ahogy azt Rajk láttatni akarja, hiszen, akárcsak az 5484/1914 ME rendelet (és az ennek az alapját képző 1912. évi LXIII. tc.¹⁶), ez a törvény is csak a hadviselés érdekeivel ellentétes sajtóközlemények esetében jogosítja fel a belügyminisztert arra, hogy rendészeti lépéseket tegyen az adott sajtótermék ellen. Tehát, mondta ki a verdiktet Nagy Ferenc, a Rajk által idézett törvények mindegyike csak háború esetén ad a belügyminiszternek külön felhatalmazást a lapbetiltásokra, így a „Belügyminiszter átírata légüres térben mozog”.

A szerző megemlítette azt a tényt is, hogy a lapok engedélyezése a miniszterelnök hatáskörébe tartozik, és mivel a miniszterelnök egy szaktárcát vezető miniszternél nagyobb hatáskörrel bír, így a miniszterelnök által kiadott engedélyt egy szakminiszter, jelen esetben a belügyminiszter, csak abban az esetben korlátozhatja, ha erre a miniszterelnöktől felhatalmazást kap. Azonban ilyen engedélyt Rajk László nem kapott a kormánytól. A koalíciós politikai elvek alapján a sajtópolitikai kérdésben döntési joga a miniszterelnöknek van. Ugyanis, ha ez nem így lenne, akkor fennállhatna egy olyan eshetőség is, hogy a miniszterelnök által kiadott lapengedélyeket a belügyminiszter akár vissza is vonhatná, mégpedig felül nem vizsgálható módon. A szerző végül azzal zárta le az „Észrevételek...”-et, hogy a belügyminiszter háború esetén valóban rendkívüli jogokat kapott felhatalmazás alapján, azonban ilyen jogok jelen pillanatban nem illetik meg, lévén, hogy Magyarország 1946-ban nem állt hadban. Végül azonban nem ezt, hanem egy ennél jóval finomabban megfogalmazott levelet küldött Nagy Ferenc Rajknak.

4. A vita második fejezete (1946. május 16. – június 3.)

A miniszterelnök május 16-án kelt levelében ugyan egyetértett Rajkkal abban, hogy valóban a belügyminiszter tiltja be a lapokat, azonban a betiltás a Miniszterelnökség Sajtóosztályának javaslatára történik. Nagy Ferenc így továbbra sem engedett abból, hogy a betiltások csak és kizárólag a miniszterelnök utasítása nyomán történhetnek meg. Most kezd kirajzolódni az a két vonal (politikai kérdés – rendészeti kérdés), amelyet Nagy az első levelében érintett és amelyet Rajk ignorált. Ahogy Nagy fogalmazott: „a miniszterelnök hatáskörének csorbításához nem járulok hozzá”.

Rajk június 3-án válaszolt Nagy levelére, amelynek a lényege tulajdonképpen az, hogy a belügyminiszter továbbra is fenntartotta azon álláspontját, hogy a lapbetiltás a belügyminiszter joga. Rajk hivatkozott az 1912. évi XLIII. tv. 11. §-ának (4) bekezdésére,¹⁷ miszerint „[a] ministerium intézkedhetik, hogy egyes belföldi időszaki lapoknak, a mennyiben közleményeik a hadviselés érdekeit veszélyeztetik, megjelenése és terjesztése eltiltassék”. Ezen törvény alapján a minisztérium kiadta az 5484/1914. ME rendeletet, amely a belügyminisztert bízta meg a belföldi lapok megjelenésével és betiltásával kapcsolatos ügyek ellátásával. Az 1920-ban kiadott VI. tc. (1) bekezdése továbbra is a belügyminiszter jogkörébe utalta ezen ügyeket, és ezt

¹⁶ A forrásban az 1912. évi XLIII. tv. szerepel, amely a siklós–középrigóc–barcsi helyi érdekű vasút engedélyezése tárgyában született, de nyilván csak elgépelésről lehet szó.

¹⁷ Akárcsak Nagynál, itt is hibásan (1912. évi XLIII. tc.) szerepel a törvénycikk száma, (L. a 16. lj.)

az 1939. évi II. tc. 151. §-ának (3) bekezdése („A belügyminiszter belföldi időszaki lapnak megjelenését és terjesztését megtilthatja, ha a lap közleménye a hadviselés érdekét vagy az állam más fontos érdekét hátrányosan érinti.”), és a 232. §-ának (1) bekezdése érintetlenül hagyta. Rajk tehát ezen törvények alapján véli úgy, hogy a sajtóellenőrzés, és -betiltás a belügyminiszter hatáskörébe tartozik, és ezért a politikai felelősséget is ugyancsak ő viseli. Rajk emlékeztette Nagyt arra is, hogy „A koalíciós kormányzatnak is egyik alaptétele a végrehajtási feladatok törvényszerű elosztásának megtartása és gyakorlása.” Rajk még azt is felvetette, hogy ezekkel ellentétes törvény, rendelet nem született, ezért ezek a mai napig hatályosak.

Úgy látszik, hogy Nagy Ferenc ezek után úgy látta, hogy nincs miről tárgyalni tovább, hiszen az álláspontok nem közeledtek egymáshoz. Nagy továbbra is ragaszkodott ahhoz, hogy a lapbetiltások ügye a miniszterelnök hatáskörébe tartozik, míg Rajk nem engedett abból, hogy ez rendészeti kérdés, és így a belügyminiszter hatásköre. Azonban született két, belső használatra szánt feljegyzés is, amely alapján jól rekonstruálható mindaz, amit Nagy gondolt a Rajkkal történő levelezésről, és magáról az egész sajtórendészeti kérdésről.

4.1. Közjáték II. – feljegyzések a vitáról (1946 júniusa)

Az első feljegyzésben Nagy¹⁸ már az elején leszögezte, hogy a „belügyminiszter okfejtése a formai jog szerint helytálló”, azonban csak aszerint, hiszen a lapbetiltás olyan alapjogokba vág, amelyért egyes-egyedül a miniszterelnök vállalhat politikai felelősséget. Ezért a belügyminiszter nem hivatkozhat arra, hogy a hatályos törvények szerint erre neki van felhatalmazása, hiszen egy demokratikus berendezkedésű államban a miniszterelnöknek kell, hogy a rendelkezésére álljanak azok az eszközök, amelyekkel lehetősége van a sajtószabadságot, és így a gondolati- és véleményszabadságot is korlátozni. Nagy szerint három eszköz állhat a miniszterelnök rendelkezésére. Az első, hogy a belügyminiszter elismeri, hogy a kérdés elsősorban politikai kérdés, és ez esetben ezen jogkört a belügyminiszter a miniszterelnökkel egyetértésben gyakorolja, ahogy ez történt a múltban is. A második, hogy a belügyminiszter nem teszi magáévá a miniszterelnök gondolatát a lapbetiltásokról, ekkor azonban bizalmi válság alakulhat ki, amely az államfő kezébe helyezi a döntést. A harmadik lehetőség pedig egy új jogszabály megalkotása lehetne, és Nagy Ferenc úgy látja, hogy a jelenlegi patthelyzetben ez lenne a legmegfelelőbb megoldás, azonban érdemes lenne azon is elgondolkodni, hogy vajon továbbra is szükséges-e a sajtó ilyen kemény korlátozására. Nagy véleménye szerint ugyanis egy demokratikus államban nem lehet ilyen drasztikusan elnyomni a szólásszabadságot, és talán helyesebb lenne egy olyan törvényt alkotni, amely megengedőbb, és a büntetési tételek is enyhébbek a jelenleginél. „Ez az enyhítés abban jelentkezzék, hogy a betiltás mindig csak határozott időre szólhat és nem haladhat meg egy meghatározott időt, pl. 1 hónapot” – írja Nagy. A miniszterelnök véleménye szerint törvényben kell rögzíteni a mindenkori miniszterelnök jogát a lapbetiltásokra, mégpedig úgy,

¹⁸ A két feljegyzést, ahogy azt már az „Észrevételek...” esetében is láthattuk, nagy valószínűség szerint Balogh István miniszterelnökségi államtitkár jegyezte, azonban erre semmiféle utalás nincs, így nem is jelenthető ki biztosan. Ezért továbbra is Nagy Ferencet nevezem meg, mint szerzőt, de ezek tekinthetők úgy is, mint a Miniszterelnökség álláspontja az ügyben.

hogy ha külpolitikai érdekből történik, akkor a külügyminiszter, ha állambiztonsági okokból, akkor a belügyminiszter meghallgatásával történjék. Azonban az semmi esetre sem lenne jó megoldás, ha a minisztereknek előterjesztési joguk lenne, hiszen egy esetleges előterjesztés hiányában kétségessé válna, hogy a miniszterelnök élhet-e a törvény által ráruházott jogával, valamint azt is ellenzi, hogy konszenzusra kell jutnia a miniszterelnöknek és a miniszternek ebben a kérdésben, ugyanis egy esetleges véleménykülönbség esetén „az ügyet a minisztertanács elé kellene terjeszteni, már pedig ez a konkrét esetekben jelentkező sürgősség miatt keresztülvihető nem volna”.

A második feljegyzés címe „Átirattervezet a belügyminiszterhez”, amely 1946. június 17-én kelt, és ebben inkább a politikai felelősségvállalás kérdését járta körül, és nem a szankcionálás törvényi hátterét, már csak azért is, mert, ahogy Nagy Ferenc írja, „[m]ivel szívesen magamévá teszem Miniszter Úrnak e tárgyban hozzám intézett korábbi iratában tett azt a megállapítást, hogy az elmúlt idő jogszabályaira való hivatkozást nem tartja helyesnek”, és ezért érdekesebb lenne az egész problematikát a „jelen követelményeinek megfelelően rendezni”. Nagy egyetértett Rajkkal abban, hogy a koalíciós kormányzat egyik legfontosabb eleme a végrehajtási feladatok elosztásának megtartása és gyakorlása. Ebből következik az is, hogy a lapok betiltása végrehajtási, azaz rendészeti feladat, amely a belügyminiszter hatáskörébe kell, hogy tartozzék. Azonban azzal már nem értett egyet, hogy ez azt is jelenti, hogy a politikai felelősséget is a miniszternek kell viselnie, ugyanis ebben az esetben nem valósulna meg a politikai és a végrehajtási irányítás kettéválasztása, amely egy demokratikus jogállam alapja. Ugyanis a hatályos törvények és az alkotmány¹⁹ alapján a lapbetiltás a Miniszterelnökség Sajtóosztályához tartozik, és így a betiltásokért a miniszterelnöké a politikai felelősség, hiszen a belügy nem rendelkezik azokkal az információkkal és kapcsolatokkal, amely szükséges lenne a lapbetiltások politikai felelősségének a vállalásához. Mert ha a belügyminiszteré lenne a politikai felelősség, akkor egy olyan abszurd helyzet is előállhatna, hogy egy külpolitikai ok miatt betiltott lapért is a belügyminiszter lenne a felelős, márpedig a külpolitika nem a belügy hatásköre és egy ilyen esetben a miniszter politikai felelősségét fel sem vehetnék. Tehát, kérdezte Nagy Ferenc, „hogyan viseli a belügyminiszter a külpolitikai vagy általános politikai felelősséget abban az esetben, ha például ilyen kérdésben véleménykülönbség támad közte és a miniszterelnök között?” Hiszen ezt a felelősséget csak abban az esetben vállalhatná a miniszter a miniszterelnök helyett, ha nagyobb joga lenne elbírálni a bel- és külpolitikai kérdéseket; ha inkább az ő kezében lennének a megfelelő tárgyalási és információs anyagok; ha nagyobb felelősséget érezne a bel- és külpolitikai kérdésekben; ha inkább hivatottabbnak érezné magát, hogy ezekben a kérdésekben függetlenül, vagy akár a miniszterelnökkel szemben döntsön. Nagy szerint az is abszurdum, hogy ha a belügyminiszter elismeri, hogy a fentebb említett kérdések a miniszterelnök hatáskörébe tartoznak, és hogy a miniszterelnöknek van meg az alkotmányos joga arra, hogy bel- és külpolitikai kérdésekben döntsön, ő ezzel szemben mégis a honvédelmi törvényre hivatkozik, és ez alapján vindikálja a jogot arra, hogy a lapbetiltásokról a miniszterelnök megkerülésével döntsön, holott a honvédelmi törvény hivatkozott passzusai is csak a lapbetiltások végrehajtását bízta a mindenkori belügyminiszterre. Ugyanis a politikai lapok figyelemmel kísérése mindig is a sajtóosztály feladata

¹⁹ Nagy itt az 1946. évi I. törvényre, az úgynevezett „kis alkotmányra” utal, amely Magyarország államformájáról rendelkezett.

volt, és a sajtófőnököt illette az a jog, hogy a kifogásolt sajtótermékekkel kapcsolatos politikai megállapításait a miniszterelnök elé terjessze, aki pedig felkérte a belügy vezetőjét arra, hogy a szükséges intézkedéseket a kifogásolt sajtóorgánium ellen foganatosítsa. Nagy még egyszer leszögezte, hogy a belügynek soha nem volt arra megfelelő szerve, hogy a sajtót megfigyelje és ellenőrizze, és erre nem is volt szüksége, hiszen a politikai felelősséget soha nem is ő viselte, hanem a miniszterelnök.

Ezért Nagy megkérte Rajkot, hogy a politikai lapok betiltásával kapcsolatban maradjon meg a végrehajtási szintnél, és ne próbálja meg azzal a miniszterelnök jogkörét csorbítani, hogy helyette dönt olyan kérdésekben, amelyre nincs felhatalmazása.

4.2. Közjáték III. – Sajtórendészeti kérdések a minisztertanács előtt (1946. június – július)

Június és a július is úgy telt el, hogy se Nagy Ferenc, se Rajk nem írt átiratot a témában. Azonban a minisztertanács üléseken a sajtórendészeti kérdések két esetben is napirendre kerültek. Először a június 25-ei minisztertanács ülésen,²⁰ amelyen Rajk László 7. napirendi pontként benyújtott egy rendelettervezetet a sajtóra vonatkozólag, azonban ezt végül is levetette a napirendről. A rendelet tervezete szerint a sajtótermékek terjesztéséhez hatósági engedély szükséges, amelyet a belügyminiszter ad ki. A lapengedély érintette volna a külföldön kiadott sajtótermékeket is abban az esetben, ha azokat Magyarországon is terjesztették volna. A kifogásolt lapok terjesztését a belügyminiszter megtilthatta, az engedélyt visszavonhatta volna, az előírások megsértőit pedig enyhébb esetben hat hónapig terjedő elzárással, pénzbüntetéssel és az inkriminált sajtótermékek lefoglalásával büntette volna. Bacsó Ferenc igazságügy-minisztériumi osztályfőnök javaslatára, mivel ilyen szabályozás csak törvényhozás útján lehetséges, a tervezet minisztertanács tárgyalását végül is elnapolták.²¹

A július 12-ei ülésen aztán egy újabb rendészeti kérdés került terítékre, most konkrét lapbetiltások okán. Tombor Jenő hadügyminiszter egy javaslatot terjesztett a minisztertanács elé, hogy egyes katonai szaklapokban megjelent, személyét ért támadások miatt a minisztertanács engedélyezze számára ezen lapok betiltását. Rajk azonban ehhez az indítványhoz nem járult hozzá, mert a véleménye szerint a lapbetiltások ügye az ő hatáskörébe tartozott, a honvédelmi miniszter csak javaslatot tehetett erre vonatkozólag, amely alapján a belügyminiszter három nap alatt köteles eljárni, ha helyt ad a kérelemnek. Tombor ezt nem fogadta el, és fenntartotta a lapbetiltásra vonatkozó javaslatát. A minisztertanács végül úgy döntött, hogy „a lapok betiltása tekintetében a honvédelmi miniszter a belügyminiszterrel egyetértésben jár el”.²²

²⁰ Nagy Ferenc első kormányának minisztertanácsai jegyzőkönyvei. A. kötet, 1946. február 5.–1946. július 9. Szerk., jegyz. és bev. tan. írta SZÜCS László. Budapest, Magyar Országos Levéltár, 2003. 887. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai. II. Forráskiadványok, 38.)

²¹ Uo., 887. 14. lj.

²² Uo., 961.

5. A vita harmadik fejezete (1946. augusztus 10. – augusztus 30.)

1946. augusztus 10-én Nagy Ferenc egy újabb átiratot intézett Rajk Lászlóhoz, amelyben ismételt hangot nemtetszésének. A belügyminiszter ugyanis, kérése ellenére, újabb politikai lapokat tiltott be, és erről őt nem tájékoztatta. Nagy leszögezte, hogy ezért az intézkedésért már nem tudja vállalni a politikai felelősséget, és újból felhívta a miniszter figyelmét arra, hogy a betiltásokról előzetesen tájékoztassa őt. Ha Rajk ennek nem tesz eleget, akkor a miniszterelnök a lapbetiltások szabályozása tárgyában egy javaslatot fog a Minisztertanács elé terjeszteni, amelyben szabályozni kívánja a lapbetiltásokat, hogy a felmerülő vitás kérdéseket a megfelelő jogszabályokkal lehessen megoldani.

Ahogy már a Nagy Ferenc és Rajk László közötti levélváltásokból láthattuk, a miniszterelnök és a belügyminiszter is más állásponton volt a tekintetben, hogy ki jogosult a lapbetiltások foganatosítására. Nagy szerint erre joga csak a miniszterelnöknek volt, hiszen ő rendelkezett olyan szervezeti és információs háttérrel, amely lehetővé tette, hogy lapbetiltásokat foganatosítson, és ebben a szakminiszter csak végrehajtói, valamint tájékoztatási szerepkörben hivatott részt venni, ugyanis a sajtóorgánumokkal kapcsolatos döntések minden esetben politikaiak, és a belügyminiszternek nincs felhatalmazása arra, hogy akár bel-, akár külpolitikai ügyekben önállóan eljárjon és döntsön. Rajk szerint azonban, felidézvén a háború előtti, és a tanulmányban már tárgyalt jogszabályokat, azon az állásponton volt, hogy a mindenkori belügyminiszter törvényileg van felhatalmazva arra, hogy sajtóval kapcsolatos intézkedéseket foganatosítson. Nagy Ferenc véleménye szerint azonban a Rajk által idézett törvények és rendeletek azonban csak intézkedési jogot adtak a belügyminiszternek abban az esetben, ha erre a mindenkori miniszterelnök utasítja. Ezen véleménykülönbségek miatt jutott odáig Nagy, hogy az időszaki politikai lapok betiltását jogszabályilag szabályozza.

A minisztertanács elé beterjeszteni kívánt javaslat „A Magyar Köztársaság Kormányának .../1946. M.E. sz. rendelete az időszaki politikai lapok betiltásának szabályozása tárgyában”²³ címet viselte, amelynek alapja a már fentebb bemutatott 1946. június 17-én kelt „Átirattervezet a belügyminiszterhez” című írás. A rendelet értelmében a lapbetiltás a miniszterelnök hatáskörébe tartozna, és a különböző szakminiszterek mindössze javaslattételi joggal rendelkezének: a külügyminiszter a külügyi, a tájékoztatásügyi miniszter sajtórendészeti, míg a belügyminiszter közigazgatási és egyéb rendészeti kérdésekben lenne jogosult a javaslattételre. A miniszterelnök ezután, a külpolitikai kérdéseket leszámítva, a belügyminiszterrel közösen járna el. A beérkezett előterjesztéseket a miniszterelnök egy napon belül elbírálja, és az általa meghozott döntés végrehajtásáról a belügyminiszter gondoskodik. A javaslat végül nem került a minisztertanács elé, és így rendelet formájában sem jelent meg.

Rajk augusztus 12-én válaszolt is az átiratra, amely leszögezte, hogy a lapbetiltások nincsenek tervbe véve, hanem azonnal jelentkező, sürgős megoldást kívánó problémák, amelyek aktualitásukat is veszthetik azzal, ha az értesítéssel időt veszítenek.

²³ MNL OL XIX-a-1-j-3870-V-1946 (49. d.)

Egy nappal később Nagy számon kérte Rajktól, hogy válaszából nem derült ki, hogy a miniszterelnök észrevételeit megértette. Nagy szerint az nem kifogás, hogy időt veszítene a belügyminiszter, ha előzetesen tájékoztatná a miniszterelnököt, és felhívta Rajk figyelmét az érintkezés olyan közvetlen formáira, mint a távbeszélő (a telefon). Ezen eszközök segítségével el lehet kerülni, hogy a végrehajtás késedelmet szenvedjen.²⁴ Ezek után Nagy Ferenc tulajdonképpen részletesen leírta azt, amelyet már az „Észrevételek a belügyminiszter 229.427/1946. BM sz. átiratára” című feljegyzésben olvashattunk, ezért ezt e helyütt már nem részletezem. Annyi különbség volt csupán az „Észrevételek...” és ezen átirat között, hogy ebben az átiratában Nagy jelezte, hogy amennyiben Rajk hajlik arra, hogy a miniszterelnökkel együtt végezze a sajtótermékek betiltását, akkor eltekint ennek a kérdésnek a törvényi szabályozásától.²⁵

Rajk két héttel később, augusztus 24-én válaszolt. Ebben a belügyminiszter a cáfolatát adta Nagy neki címzett cáfolatának, és továbbra is fenntartotta magának arra a jogot, hogy a lapbetiltásokat saját hatáskörében hajtsa végre, azonban nem zárkózik el attól, hogy erről a miniszterelnököt egyidejűleg értesítse. Rajk először azt a kérdést járta körül, hogy kinek, milyen jogszabály alapján van lehetősége egy időszaki lap alapításának az engedélyezésére, és megjelenésének a tiltására. Rajk leszögezi, hogy sem az 1848. évi XVIII. tc., sem az 1914. évi XIV. tc. nem mondta ki, hogy egy sajtótermék elindításához, megjelentetéséhez bármilyen engedélyre szükség lenne, így nem is adhat felhatalmazást se a miniszterelnöknek, se egyéb szakminiszternek az engedély kiadására. Azonban az 1914. évi XIV. tc. 11. §-a már biztosította a belügyminiszter számára azt a jogkört, hogy azon sajtótermékek utcai terjesztését megtiltsa, amelyek sértik vagy veszélyeztetik a közrendet vagy a közérkölcst. Az 1938. évi XVIII. tc. 9. §-a pedig már engedélyhez kötötte a lapalapítást, és ezzel a jogkörrel valóban a miniszterelnököt ruházta fel, azonban Rajk szerint ez közel sem jelentette azt, hogy a miniszterelnök által engedélyezett lapot csak a miniszterelnök tilthat be, ugyanis erre, Rajk szerint, a miniszterelnöki jogkörhöz fűződő lapbetiltásra nincs jogszabály.

Ugyanakkor, érvelt Rajk, az 1912. évi LXIII. tc. alapján kiadott 5484/1914. ME rendelet szerint a belügyminisztériumtól a belügyminiszter kapott felhatalmazást arra, hogy betiltsa azon időszaki lapokat, amelyek cikkei a hadviselés érdekeit sértették, veszélyeztették. Rajk szerint az valóban igaz, hogy a minisztert a minisztérium bízta meg, azonban a minisztérium a belügyminiszteren kívül mást nem is bízhatott volna meg, hiszen a közbiztonság és a közrend fenntartása a belügyminiszter hatásköre, ahogy az ezekkel kapcsolatba hozható sajtórendészeti feladatok is. Az 1939. évi II. tc. 151. §-ának (3) bekezdése pedig egyenesen a belügyminiszter hatáskörébe utalta az időszaki lapok megjelenésének és betiltásának jogkörét. Rajk ezek alapján megállapította, hogy így a belügyminiszter nem átruházás folytán, hanem törvényi felhatalmazás által tilthat be lapokat.

Rajk tovább folytatta azon törvények, rendeletek bemutatását, amely a belügyminiszter hatáskörébe utalta a lapbetiltások jogát. Ilyen a 4950/1938. ME rendelet is, amelyet a kormány az 1938. évi XVIII. tc. végrehajtásaként bocsátott ki. Ennek 28. §-a pedig kimondta, hogy a

²⁴ Rajk egyébként az augusztus 12-én kelt levelében maga írja, hogy, más ügyben ugyan, a hétvégén telefonon beszélt Naggyal.

²⁵ Lásd a már fentebb bemutatott „A Magyar Köztársaság Kormányának .../1946. M.E. sz. rendelete az időszaki politikai lapok betiltásának szabályozása tárgyában” című rendelet-tervezetet.

rendelet nem csorbítja a belügyminiszter azon jogát, hogy a belföldi időszaki lapok megjelenését és terjesztését betiltsa, ha az veszélyezteti az ország belső rendjét, közbiztonságát, illetve gazdasági és hiteléletét. Az 1938. évi XVIII. tc. 9. §-a ugyanis a miniszterelnök jogaként írta le a lapok alapításának engedélyezését, jellegének megváltoztatását, valamint a már megjelenő időszaki sajtótermékek további megjelenését. Ugyanez vonatkozik a 10. §-ban a hírlaptudósító újságokra²⁶ is. Tehát, érvelt Rajk, a lapok megjelenésének tiltása nem azonos a miniszterelnöknek a sajtótermékek részére kiadott lapalapítási engedély visszavonásával. Azt azonban Rajk is elismerte, hogy a miniszterelnök által kiadott lapalapítási engedélyeket a belügyminiszter se nem bírálhatja felül, se nem vonhatja vissza, azonban ahhoz joga van, hogy az időszaki lapok megjelenését, terjesztését megtiltsa akár időszakosan, akár véglegesen.

A következő kérdés Rajk szerint az, hogy a belügyi tárca vezetője a lapok megjelenésének és terjesztésének tiltását milyen esetekben és milyen jogszabályok alapján gyakorolhatja.

Rajk ismét elővette az 5484/1914. ME rendeletet, amely szerint, mint ismeretes, a belügyminiszter betilthatta azokat a lapokat, amelyek a hadviselés érdekeit veszélyeztették. Azonban, mutatott rá Rajk, ezt a rendeletet kiegészítették a 6357/1920. ME rendelettel, amely szerint már nem csak a hadviselés, hanem az ország belső rendjét és közbiztonságát, valamint politikáját veszélyeztető lapok megjelenését is megtilthatta. Az 1922. évi XVII. tc. 6. §-ának (5) bekezdése szerint, ahol a kivételes rendelkezésekben a hadviselés érdekéről volt szó, az tulajdonképpen egyet jelent az ország belső rendjének és közbiztonságának, valamint külpolitikájának érdekeivel is. Rajk újra idézte az 1939. évi II. tc. 151. §-ának (3) bekezdését is, amely szintén nem csak a hadviselés, hanem egyéb, az állam más fontos érdekeire való hivatkozás esetén is a belügyminisztert ruházta fel a sajtótermékek betiltásának jogával. Az 1937. évi X. tc. 2. §-ának értelmében azon sajtótermékek megjelenését is megtilthatta, amelyek a gazdasági és hiteléletet veszélyeztető híreket adnak közzé.

Rajk levelének harmadik része Nagy Ferenc azon állítását igyekezett cáfolni, hogy a háború előtti törvények és különösen a honvédelemről szóló 1939. évi II. tc. vajon hatályban van-e, vagy sem? Rajk álláspontja szerint hatályosak, ugyanis a fegyverszüneti egyezmény második pontja értelmében csak azokat a törvényeket és jogszabályokat kellett hatályon kívül helyezni, amely az „annexióra, vagy pedig csehszlovák, jugoszláv és román területek Magyarországhoz csatolására vonatkozik”,²⁷ valamint azokat, amelyeket a faji származással és vallási meggyőződéssel kapcsolatosan hoztak. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány ezeket az 526/1945. és a 200/1945. ME rendelettel hatályon kívül is helyezte, azonban ez nem érintette az 1939. évi II. tc.-et. Az igaz, hogy két miniszterelnöki rendelet (a 752/1945. és a 754/1945. ME rendelet) a törvény egyes rendelkezéseit hatálytalanította és módosította, azonban a honvédelmi törvényre, mint hatályos törvényre 1945 óta is kormány- és miniszteri rendeletek hivatkoztak, tehát nem lehettek hatályon kívül. Rajk azt azonban elismerte, hogy az 1939. évi II. tc. 151. §-ának (3) bekezdését csak abban az esetben lehet alkalmazni, ha ugyanezen törvény 141. §-ának (1) be-

²⁶ Intézményesített hírszolgálatokra épülő hírközlés.

²⁷ Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 525/1945. M. E. számú rendelete a fegyverszüneti egyezmény kihirdetése tárgyában. *Magyar Közlöny*, 1945. március 17.

kezdése alapján a kivételes hatalmat a minisztérium hatályba lépteti, és 1946-ra ez a kivételes hatalom már megszűnt, így aztán a 151. § (3) bekezdését alkalmazni nem lehet, viszont az 5484/1914. ME rendelet továbbra is alkalmazható, ugyanis a törvény 232. §-a szerint „[u]tasítatik a minisztérium, hogy a jelen törvény hatálybalépésétől számított hat hónap alatt rendelettel tegye közzé a 231. § (2)²⁸ bekezdésében felsorolt törvényi rendelkezések alapján kibocsátott, illetőleg fenntartott azoknak a rendeleteknek a jegyzékét, amelyeket az azokban szabályozott kérdéseknek törvényhozási úton való végleges rendezéséig, illetőleg a törvényhozás további rendelkezéséig az ország belső rendjének és közbiztonságának fenntartása, valamint gazdasági és külpolitikai érdekeinek megóvása végett továbbra is hatályban tart”. Ennek eleget téve a minisztérium 1939. szeptember 1-jén kiadta a 8270/1939. ME rendeletét, amelynek 1. számú mellékletében közreadta azon rendeletek jegyzékét, amelyek továbbra is hatályosak, és ezek között szerepeltek az 5484/1914. ME rendelet, az 1922. évi XVII. tc. 6. §-ában foglaltak, valamint a 4950/1938. ME rendelet 28. §-ának rendelkezései is, amely érintetlenül hagyta a belügyminiszter lapbetiltási jogát. Tehát, fejezte be Rajk, azok a rendelkezések, amelyek alapján a lapokat betiltotta, még ma is hatályosak.

Rajk szerint mindebből világosan látszik, hogy az időszaki sajtótermékek megjelenésének és terjesztésének betiltása nem a miniszterelnök, hanem belügyminiszter hatáskörébe tartoznak, és ezért nem lehet vitás az sem, hogy ezt a jogkört a belügyminiszter hivatott gyakorolni.

Rajk nem vonta kétségbe Nagy Ferenc demokratikus meggyőződését és politikai felelősségérzetét, azonban ezek tiszteletben tartása nem jelenti azt, hogy feladná a hatáskörét.

Rajk azt is elismerte, hogy a miniszterelnök a kormány feje és politikai irányának a képviselője, azonban a miniszter a vezetése alá tartozó tárca ügyeiben önállóan jár el, ezáltal viselve a személyes felelősséget is. Az ország belső rendjének és biztonságának a fenntartása, megvédése a belügyminiszter feladata, és a lapbetiltás joga az egyik ilyen eszköz a kezében, és erről se lemondani nem hajlandó, se ezen jogkörök megosztását nem hajlandó elfogadni, ugyanis ezeket a feladatokat önállóan óhajtja végrehajtani, és ezért természetesen a politikai felelősséget is vállalja. Azonban, fejezte be Rajk a levelet, mindez nem zárja ki azt, hogy Nagy Ferencet, mint miniszterelnököt, valamely lap betiltásáról egyidejűleg ne értesítse.

Ezután Nagy Ferenc már nem reagált írásban, hanem az 1946. augusztus 30-án tartott minisztertanácsi ülésen²⁹ terjesztette elő a kérdést. A Minisztertanács végül, politikai felhangokat sem nélkülöző vita után úgy döntött, hogy „utasítja a belügyminisztert, hogy a lapbetiltásokat és az alapul szolgáló tényállást esetenként még aznap közölje a miniszterelnök-

²⁸ „A jelen törvény hatálybalépésével a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912:LXIII. törvénycikk, valamint az ezt kiegészítő 1914:L., 1915:XIII., 1916:IV. és 1917:VII. törvénycikkek, továbbá az e törvény alapján igénybevett kivételes hatalom meghosszabbításáról és kiterjesztéséről szóló törvényi rendelkezések ugyancsak hatályukat veszítik. Az említett törvényi rendelkezések alapján kibocsátott, illetőleg fenntartott rendeletek további hatályban tartása tekintetében a 232. § rendelkezik.”

²⁹ Nagy Ferenc első kormányának minisztertanácsi jegyzőkönyvei. B. kötet, 1946. július 26.–1946. november 15. Szerk., jegyz. és bev. tan. írta Szűcs László. Budapest, MOL, 2003. 1262–1268. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai. II. Forráskiadványok, 38.)

kel és a miniszterelnökhelyettesekkel.”³⁰ Még ugyanezen az ülésén a minisztertanács utasította Balla Antal tájékoztatásügyi minisztert, hogy a vidéki sajtóban megjelent közleményeket, főleg a koalíciós kormány szempontjából, folyamatosan kísérje figyelemmel. Ha bármiféle észrevétele, véleménye van, azt pedig közölje. Balogh István arra kérte Ballát, hogy az ilyen észrevételeket vele közölje.³¹

³⁰ Szűcs i. m. (29. l.) 1268.

³¹ MNL OL XIX-A-1-j-V-10.473/1946 (49. d.)